

Липар XVIII/ 64 / 2017.

Уредништво

проф. др Часлав Николић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
одговорни уредник

доц. др Јелена Арсенијевић Митрић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
ојерашивни уредник

проф. др Владимир Поломац
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

доц. др Биљана Влашковић Илић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

доц. др Мирјана Секулић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

доц. др Јелена Даниловић Јеремић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

доц. др Невена Вујошевић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

доц. др Бојана Вељовић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Радомир Митрић, сарадник за
дигитализацију и веб презентацију
Универзитетска библиотека у Крагујевцу

проф. др Ана Јовановић
Филолошки факултет, Београд

проф. др Павле Ботић
Филозофски факултет, Нови Сад

др Јана Алексић
Институт за књижевност и уметност, Београд

проф. др Персида Лазаревић ди Ђакомо
Универзитет „Г. д Анунцио“, Пескара,
Италија

доц. др Маријана Поца
Универзитет „Сапјенца“, Рим, Италија

проф. др Татјана Алексић
Универзитет Мичиган, САД

проф. др Јеленка Пандуревић
Филолошки факултет, Бања Лука, Република
Српска (БиХ)

доц. др Светлана Калезић
Филозофски факултет, Никшић, Црна Гора

доц. др Остап Славински
Филолошки факултет Универзитета „Иван
Франко“, Лавов, Украјина

доц. др Борјан Јанев
Пловдивски универзитет, Пловдив, Бугарска

доц. др Мартин Стефанов
Факултет за словенску филологију,
Универзитет „Климент Охридски“, Софија,
Бугарска

Секретар уредништва

Бојана Вељовић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Editorial Board

Časlav Nikolić, Associate Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac
Editor in Chief

Jelena Arsenijević Mitrić, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac
Managing editor

Vladimir Polomac, Associate Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Biljana Vlašković Ilić, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Mirjana Sekulić, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Jelena Danilović Jeremić, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Nevena Vujošević, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Bojana Veljovic, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Radomir Mitrić, Associate for digitization and
web presentation
University Library of Kragujevac

Ana Jovanović, Associate Professor, PhD
Faculty of Philology, Belgrade

Pavle Botić, Associate Professor, PhD
Faculty of Philosophy, Novi Sad

Jana Aleksić, PhD
Institute for Literature and Arts, Belgrade

prof. Persida Lazarević di Giacomo, Full
Professor, PhD
The G. d'Annunzio University, Pescara, Italia

Marianna Pozza, Assistant Professor, PhD
University of Rome „La Sapienza“, Italy

Tatjana Aleksić, Associate Professor, PhD
University of Michigan, USA

Jelenka Pandurević, Associate Professor, PhD
Faculty of Philology in Banja Luka, Bosnia and
Hercegovina

Svetlana Kalezić, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philosophy in Nikšić, Montenegro

Ostap Slavinski, Assistant Professor, PhD
Faculty of Philology, „Ivan Franko“ National
University of Lviv, Ukraine

Borjan Janev, Assistant Professor, PhD
University of Plovdiv, Plovdiv, Bulgaria

Martin Stefanov, Assistant Professor,
PhD Faculty of Slavic Studies,
University „St. Kliment Ohridski“, Sofia,
Bulgaria

Editorial assistant

Bojana Veljović
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Литер

Часопис за књижевност, језик, уметност и културу
Journal for Literature, Language, Art and Culture

година XVIII / број 64 / 2017
Year XVIII / Volume 64 / 2017

Универзитет у Крагујевцу
University of Kragujevac

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Бранка Л. Миленковић КОМУНИКАТИВНО СВОЈСТВО КОХЕРЕНЦИЈЕ У АНГЛИСТИЧКОМ РЕТОРИЧКОМ ОБРАСЦУ	11
Сања Маркељић ПРАГМАТИЧКА АНАЛИЗА ЈЕЗИЧКЕ ПРОДУКЦИЈЕ БРОКИНЕ И ВЕРНИКЕОВЕ АФАЗИЈЕ	31
Сузана С. Марковић РЕАЛИЗАЦИЈА ДИРЕКТИВНИХ ГОВОРНИХ ЧИНОВА У ДРАМИ <i>МИЛЕВА АЈНШТАЈН</i> ВИДЕ ОГЊЕНОВИЋ	47
Милица С. Божић СЕМАНТИЧКО РАЗЈЕДНАЧАВАЊЕ У НИЗУ ИМЕНИЧКИХ ДЕМИНУТИВА ИЗВЕДЕНИХ ОД ЈЕДНЕ ОСНОВЕ	61
Биљана Б. Мишић СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИ СТАТУС СОЛИДАРНОСТИ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ЛЕКСИКЕ.....	77
Катарина Д. Јеремић СОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СА КОНСТИТУЕНТОМ <i>KOPF</i> У НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ И <i>ГЛАВА</i> У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: ПРОБЛЕМИ ЕКВИВАЛЕНЦИЈЕ.....	85
Милена Д. Матић КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ПОРЕДБЕНИХ ФРАЗЕМА СА ЗООНИМА У НЕМАЧКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	103
Александар Т. Танасијевић ГЛАГОЛИ <i>SER</i> И <i>ESTAR</i> У ШПАНСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ	121
Тања М. Petrović ГРАМАТИЧКА И СЕМАНТИЧКА TERMINOLOGIЈА У РАДОВИМА О ГЛАГОЛСКОМ ВРЕМЕНУ НА ПРИМЕРУ ИТАЛИЈАНСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА.....	145
Марија Н. Вујовић НЕГАТИВНИ ТРАНСФЕР У ПИСАНОЈ ПРОДУКЦИЈИ СРПСКИХ ГОВОРНИКА КОЈИ КАО Л2 УЧЕ ИТАЛИЈАНСКИ А КАО Л3 ШПАНСКИ ЈЕЗИК	161

Тијана Н. Кукић
Маурицио Н. Барби
КАРАКТЕРИСТИКЕ НЕОСТАНДАРДНОГ ИТАЛИЈАНСКОГ
ЈЕЗИКА У ФИЛМУ *КАТЕРИНА ОДЛАЗИ У ГРАД* 181

Јелена Ђ. Гојић
МЕТОДЕ ПОЗОРИШНЕ ПЕДАГОГИЈЕ
У ОБРАЗОВАЊУ НАСТАВНИКА 191

Kornelija Kuvač-Levačić
THE THEME OF MOTHERHOOD
IN THE AUTOBIOGRAPHICAL DISCOURSE
OF VESNA PARUN 205

Stefan Pajović
Pavle Leković
STANISLAV PREPREK AS AN UNREALIZED AUTHOR
OF SCIENCE FICTION 219

Јелена М. Тодоровић
СТРУКТУРАЛНЕ ВРЕДНОСТИ
ЕУРИПИДОВЕ ТРАГЕДИЈЕ *МЕДЕЈА* 233

Владан Бајчета
ПСИХОЛОШКА СТУДИЈА ФАНАТИЗМА
– ДРАМА *КОМАНДАНТ САЈЛЕР* БОРИСЛАВА
МИХАЈЛОВИЋА МИХИЗА 251

Жарко Миленковић
ПОЕТИЧКИ ОДРАЗИ ДЕЛА ЈОВАНА ДУЧИЋА У ПОЕЗИЈИ
ИВАНА В. ЛАЛИЋА – МОТИВ МОРА 261

Наташа З. Антонијевић
ДРУШТВЕНА НОРМА И ТРАНСРОДНОСТ У ФИЛМОВИМА
NORMAL И *LAURENCE ANYWAYS* 281

Исидора М. Каловић
ПОСТМОДЕРНИ РЕАЛИЗАМ У ДЕЛИМА
ХАВИЈЕРА МАРИЈАСА 295

Александра М. Петровић
ЧИТАЊЕ ДИСА У НАСТАВИ 315

ПРИКАЗИ

Јелена Ђ. Марићевић
ЦЕЛИНА ГОВОРИ 325

Милена Ж. Кулић У СЛАВУ И СПОМЕН ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА	329
Милица В. Ђуковић ПОСВЕЋЕНОСТ БАНАТУ МИЛИВОЈА НЕНИНА.....	337
Данијела Радовић 500 ГОДИНА РЕФОРМАЦИЈЕ У СВЕТУ: ПРОТЕСТАНСКЕ СВЕШТЕНИЦЕ У МИРУ ЗА МИР	345
Стефан Пајовић ОБЈЕКТИВНИ ИРАЦ НА СУБЈЕКТИВНОМ БАЛКАНУ	349
БИБЛИОГРАФИЈА.....	355

Милица В. Ђуковић¹
Институт за књижевност и уметност
Београд

ПОСВЕЋЕНОСТ БАНАТУ МИЛИВОЈА НЕНИНА

(Миливој Ненин, *Сви моји банатски писци: приказе и прикази*, Ново Милошево: Банатски културни центар, 2016, 446. стр.)

Приказујући књигу Зорице Хацић *Тиха присјанишћа Милете Јакшића* (2012), у тексту насловљеном „Ка новом лику Милете Јакшића“, као кључне одлике књижевноисторијског приступа ове ауторке Миливој Ненин издвојио је посвећеност проучавању стваралаштва Милете Јакшића и из те посвећености произашлу поузданост у тумачењу и контекстуализацији Јакшићевог опуса. За књигу *Сви моји банатски писци: приказе и прикази* (2016) Миливоја Ненина могу се употребити идентична одређења: књига је резултат дугогодишње посвећености литерарном Банату, посвећености која се огледа пре свега у чињеници да је ова књига, како аутор сам у завршној напомени („О овој књизи, а посебно о наслову“) наводи, заправо петнаеста ауторска монографија Миливоја Ненина о Банату, али поменута посвећеност уочљива је и у ауторовом доследном приређивању поезије, мемоарско-аутобиографских, књижевнокритичких списа и преписке банатских писаца, те коначно, у помном и савесном праћењу и вредновању појава и одлика банатског књижевног и културног живота, књижевноисторијске и књижевнотеоријске продукције о банатским писцима, као и у оцени приређених издања или нових збирки песама банатских књижевника. Разумљива је, отуда, дводелна структура књиге *Сви моји банатски писци: приказе и прикази*, у којој је, у првом делу заступљен избор есеја, студија и чланака Миливоја Ненина о банатским писцима (Јовану Стерији Поповићу, Васи Живковићу, Илији Ивачковићу, Тихомиру Остојићу, Милану Савићу, Милети Јакшићу, Васи Стајићу, Јовану Поповићу, Тодору Манојловићу и Милошу Црњанском), док су у другом делу књиге објављени одабрани прикази монографија Жарка Војновића, Зорице Хацић, Радована Поповића, Ференца Немета, Горане Раичевић и Недељка Јешића о Каменку и Павлу Јовановићу, Милети Јакшићу, Тодору Манојловићу и Милошу Црњанском, као и прикази књига Милана Ђурчина, Тодора Манојловића и Милоша Црњанског које су приредили Васа Павковић, Гојко Тешић и Радован Поповић, односно прикази песничких збирки (*Рез* и *Самса*) Васка Попе и Душана Радака. Дакле, оваква, дводелна структура књиге (први део носи наслов „Приказе“, други део насловљен

1 tiskicvet38@gmail.com

је „Прикази“), донекле налик на композицију *Ситних књија, Светлој мириси њамшвека* и *Славној Шајкаша* (с тим што би „Гласна читања“ и „Грађа са коментарима“ из *Ситних књија*, односно „Огледи“, „Преписка“ и „Додатак“ из *Светлој мириси њамшвека* и *Славној Шајкаша* спадали у сегмент „Приказе“, док би сегменту „Прикази“ из књиге *Сви моји банашки њисци* Миливоја Ненина одговарао сегмент истог наслова из претходних књига) упућује на два основна приступа књижевности Миливоја Ненина: књижевноисторијски и књижевнокритички приступ, или, другим речима, књига *Сви моји банашки њисци: њриказе и њрикази* отвара могућности за прецизирање портрета Миливоја Ненина као књижевног историчара и књижевног критичара.

Стратегија читања Шарла Бодлера „који каже да треба тражити реч коју песник најчешће користи како би се лакше 'прочитао'“ (стр. 155), коју је у тумачењу поезије Милете Јакшића употребио Младен Лесковац („О Милети Јакшићу“, 1938), о чему Миливој Ненин пише у обимној студији „Дубока збиља огромне тишине“, можда би могла бити најподеснија интерпретативна стратегија и за читање како првог сегмента књиге *Сви моји банашки њисци*, тј. огледа, студија и чланака објављених у периоду од три деценије – од 1985. године („Сумрак критике или књижевна критика Јована Поповића између два рата“) до 2015. године („Јован Скерлић и Тихомир Остојић“) – тако и другог сегмента књиге *Сви моји банашки њисци* Миливоја Ненина, тј. приказа објављених у периоду од 1982. године („О лирици меког, нежног, шти-мунга и још понечем“) до 2016. године („Рани Тодор Манојловић“). Једна од речи коју књижевни историчар Миливој Ненин најчешће користи у текстовима сакупљеним у књизи *Сви моји банашки њисци: њриказе и њрикази*, а претходно већ објављеним (о чему аутор извештава читаоце у библиографији припојеној завршној напомени „О овој књизи, а посебно о наслову“) у периодичи (*Рејублика*, *Књижевна реч*, *Поља*, *Лешојис Мајшце срјске*, *Улазница*, *Синшезе*, *Philologia Mediana*), у зборницима радова (*Сшо јодина Срјској књижевној јласника*, *Јован Скерлић данас*, *Поезија и њоејика Јована Дучића*, *Симо Мајшавуљ – дело у времену*, *Зборник радова са научној скуја Васе Сшајић – мисао и дело*, *Нова Евроја 1920–1941*) или, пак, у виду предговора/поговора приређеним издањима (Милош Црњански, *Лирика Ишаке и све грује њесме*, Београд, 2002. и Тодор Манојловић, *Песме*, Зрењанин, 2005) била би реч – пријатељство. Од топле и занимљиве посланице (обојене хумором и дозом аутоироније) Васе Живковића пријатељу Илариону Руварцу, послате 10. фебруара 1889. године („Јубилеј Васе Живковића“), у којој се поред података о времену, људима и организацији прославе седамдесетогодишњице живота Васе Живковића, може уочити уједно и степен блискости и поштовања између Васе Живковића и Илариона Руварца, преко пријатељског, покровитељског, готово очинског односа Јована Грчића према Тихомиру Остојићу, али и повремене замене улога на релацији учитељ-ученик („Преписка учитеља и ученика“), потом преко прија-

тељства између Лазе Костића и Милана Савића, које је у појединим тренуцима, увек посредно (као повод) умео да пољуља Јован Јовановић Змај („Савић Милан и Костић Лаза“), али и Милана Савића и Симе Матавуља – у питању је непомућено и једно од „најлепших пријатељстава у српској књижевности.“, стр. 116 („Милан Савић и Симо Матавуљ“) – те преко приказа пријатељске наклоности и везаности Васе Стајића за Милету Јакшића „Наравно, то упознавање је после прерасло у пријатељство, а после и у кумство.“, стр. 191. („Васа Стајић о Милети Јакшићу“), односно, преко приказа пожртвованог залагања и труда Јована Дучића око увођења Тодора Манојловића у српску књижевност („Писма Јована Дучића Тихомиру Остојићу“), све до 1929. године и описа безрезервног поверења Милоша Црњанског у Марка Ристића, поверења и пријатељства дугог осам година. „Пријатељство између њих двојице трајало је осам година: почело је 1924. године заједничким уређивањем часописа *Пушеви*, а завршило се почетком 1932. године.“ (стр. 398), о чему Миливој Ненин пише у приказу књиге – Милош Црњански, *Писма љубави и мржње* (2004) – приказу индикативног наслова „Књига о прекинутом пријатељству“, пријатељство, евидентно, фигурира као једна од константи у текстовима Миливоја Ненина о банатским писцима (при чему не треба губити из вида ни чињеницу да је пријатељство повлашћена тема многих књига Миливоја Ненина, те да је у два од њих, у књигама *Свети мирис ѝамѝивека* и *Славни Шајкаш*, завршна напомена насловљена „О овој књизи или о пријатељству“).

Исто тако, запажање Миливоја Ненина (из студије „Милан Савић и Симо Матавуљ“) о томе шта подразумева посао књижевног историчара „Али, посао књижевног историчара је, видели смо, пипав, наopak и необичан – он се појављује тамо и где му врата нису отворена; тамо где је пукотина улази понекад, као да су врата широм отворена.“ (стр. 134) може се повезати са тражењем тишине Милета Јакшића – у студији „Дубока збиља огромне тишине“ Миливој Ненин ће истаћи како Милета Јакшић „тражи тишину не би ли чуо 'ствари које су прошле', 'ствари којих више нема', 'звук прошлих времена'" (стр. 149), при чему овај песник, нимало парадоксално, зазире од свеопште тишине. Могло би се закључити (овај закључак Миливој Ненин ничим не сугерише, али ипак треба имати на уму да наслов једне од књига Миливоја Ненина гласи *Сћвари које су ѝрошле*) да и књижевни историчар, на неки начин, трага за тишином не би ли чуо „ствари које су прошле“, не би ли разумео људе „којих више нема“ и не би ли осетио дух прошлих времена, зазирући, исто тако, од свеопште тишине као тишине потпуног заборавља. Против ове свеопште тишине као тишине потпуног заборавља Миливој Ненин бори се увођењем скрајнутих, непознатих, заборављених писаца, књижевних историчара и књижевних критичара у српску књижевност. Један од аутора које је Миливој Ненин увео у српску књижевност био би Илија Ивачковић, књижевни критичар и посредник између српске и немачке књижевности, критичар са друге стране *Српској књижевној*

ласника, али један од оних чије је писање непрекидно било у видокругу *Српској књижевној ласника*, часописа у којем ће, коначно, Ивачковић објавити два текста, а један од њих – „Немачка збирка балканских приповедака“ – предмет анализе текста „Илија Ивачковић и *Српски књижевни ласник*“, објављен је 1908. године, дакле две године пре него што ће Ивачковић „потпуно престати да пише“. Поред Илије Ивачковића, један од писаца чије је стваралаштво Миливој Ненин ревалоризовао и о којем је, у новије време (у време након студија и монографија Драгише Витошевића) Ненин писао и чију је преписку, у коауторству са Зорицом Хаџић, приредио (*Сугари Милете Јакшића: ирејиска*, 2005) јесте Милета Јакшић, поред Милоша Црњанског најзаступљенији у сегменту „Приказе“ књиге *Сви моји банајски њисци* (Милети Јакшићу и Милошу Црњанском посвећена су четири текста, док су остали аутори „добили“ један, два, или ређе три текста). Поред студије „Дубока збиља огромне тишине“, у којој су подробно анализирана својства лирике Милете Јакшића и њена рецепција у српској књижевној критици, Миливој Ненин писао је (у студији „Над једним и по текстом Бошка Петровића“) и о „тихој“ полемици између Бошка Петровића и Драгише Витошевића, вођеној поводом једне песме Милете Јакшића („Време“, 1899) и њених сличности са неколико година каснијом песмом Јована Дучића („Спавање воде“, 1903), а исто тако Миливој Ненин писао је о Васи Стајићу као преданом тумачу и искреном поштоваоцу поезије Милете Јакшића (Ненин анализира, у студији „Васа Стајић о Милети Јакшићу“, Стајићеве текстове „Наш песник“, „Један песник Војводине“, „Једна шездесетогодишњица“, „Милета Јакшић“, као и неауторизован текст, тј. препричан садржај Стајићевог предавања „О поезији Милете Јакшића“), као што је писао и „О заборављеном преводу Вељка Петровића“, тј. о заједничком раду Милете Јакшића и Вељка Петровића, 1927. године, на преводу, са немачког и мађарског језика, рекламе за „Одол“ пасту за зубе.

О уредницима *Лешојиса Машице српске*, данас у мањој или већој мери скрајнутим, Милану Савићу, Тихомиру Остојићу и Васи Стајићу, у сегменту „Приказе“, Миливој Ненин писао је истичући вредност њихових књижевнокритичких радова (Милан Савић о Сими Матавуљу и Васа Стајић о Милети Јакшићу), али описујући, уједно, њихов однос према савременицима (Милан Савић и Лаза Костић), као и њихову позицију уредника/сарадника у књижевним часописима (тако, из текста „Писма Јована Дучића Тихомиру Остојићу“ сазнајемо да је, у време Остојићевог уређивања *Лешојиса Машице српске*, Јован Дучић био спољни члан редакције, чији су вредносни судови о сарадницима *Лешојиса Машице српске* били изузетно цењени, а сугестије више него умесне „Оштро ће проговорити о присуству Војислава Илића Млађег у *Лешојису*; рећи ће да Прока Јовкић није за *Лешојис*.....Али, поред тога што замера на присуству неких писаца, он ће Остојића питати и због чега у *Лешојису* нема Вељка Петровића или пак Васе Стајића....Упутиће га да тражи прилоге од Ћипика...“, стр. 83, док из текста „Сукоб Матице српске и *Нове Евроје*“ сазнајемо понешто о пријатељству Тихомира Остојића и

Милана Ђурчина, као и о тужби коју је Матица српска покренула против загребачког часописа *Нова Европа*, о држању Васе Стајића и посредничкој улози Милутина Јакшића, брата Милете Јакшића, пријатеља и члана редакције *Покреши* Тихомира Остојића). Детаљна и на обимном истраживању периодике с краја XIX и почетка XX века заснована студија „Јован Скерлић и Тихомир Остојић“ прецизно је и поуздано сведочанство о пријатељству и дугогодишњој сарадњи Тихомира Остојића и Јована Скерлића – као што је Тихомир Остојић приказивао књиге Јована Скерлића и сарађивао у *Српском књижевном гласнику*, тако је и Скерлић читао књиге Тихомира Остојића, приказивао их и многе резултате Остојићевих истраживања уносио у властите књижевноисторијске синтезе; Скерлић је, уједно, пратио (посредством штампе) јавна предавања Тихомира Остојића, пружао подршку групи књижевника окупљеној око часописа *Покреши* који је уређивао Тихомир Остојић, здушно се залагао за избор Остојића за секретара Матице српске и уредника *Летописа Матице српске* (страховање Милана Савића да ће Матицом српском путем Остојића управљати Скерлић Миливој Ненин одбацио је као неутемељено), дописивао се са Остојићем, ослањао се на Остојићеву помоћ у проналажењу и(ли) преписивању неопходних података о омладинском добу, сарађивао у *Летопису Матице српске*, а некрологом од Скерлића „у име Матице српске и Срба из Аустрије“ (стр. 76) опростио се управо Тихомир Остојић.

Са приказом књиге Ференца Немета *У Агијевом кругу* („Рани Тодор Манојловић“) и описом нађварадског периода живота Тодора Манојловића, његовог упознавања са Ендре Адијем у кафеу Емке и дружења са холнаповцима (члановима „удружењ[а] нађварадских младих писаца на чијем је челу био Ади“, стр. 375) повезани су текстови „Писма Јована Дучића Тихомиру Остојићу“ (у којем је предочен начин првог уласка Тодора Манојловића у српску књижевност), а понајвише студија „Тодор Манојловић у крфском *Забавнику*“ (у којој је приказано национално самоосвешћење Тодора Манојловића на Крфу, контраст између поезије у којој је „Манојловић покушавао да тотално игнорише стварност“, стр. 238. и ангажованих текстова, у којима Манојловић „постаје националиста, у неким тренуцима и жестоки националиста“), док ће у студијама „Далека јавна Тодора Манојловића“ и „Тодор Манојловић између старих и нових“ Миливој Ненин анализирати одлике лирског израза Тодора Манојловића и његову позицију у периоду након Првог светског рата – у тексту „Тодор Манојловић између старих и нових“, у мноштву негативних рецензија поезије Тодора Манојловића и напада (понекад увредљивих и ниских) на самог писца, као можда најпотреснија, указује се полемика Милоша Црњанског и Тодора Манојловића, вођена поводом текста Јосифа Берталана о „Мађарским утицајима у српској књижевности“, који је објављен „у Божићном броју суботичког дневника *Ваштедеи Нарло.*“ (стр. 283), полемика, у којој је, у одговору на напад Црњанског (припадника „исте котерије“) Тодор Манојловић подсетио Милоша Црњанског на лојалност „на лојалност према пријатељу и не-

пријатељу, па чак и према – колеги.“ (стр. 284). Са приказима ауторских монографија о Милошу Црњанском и приређене књиге преписке Милоша Црњанског (из сегмента „Прикази“) кореспондирају студије и огледи „У тражењу прве реченице или увод у Црњанског“, „Понешто о лирици Милоша Црњанског“, „О тону једне полемике и о још понечем“ и „Поглед с брега или једна сувишна расправа“ (из сегмента „Приказе“). Док у студији „Понешто о лирици Милоша Црњанског“ Миливој Ненин анализира одлике поезије Милоша Црњанског и детаљно прати процес њене књижевнокритичке рецепције, издвајајући три елемента: позицију Црњанског („Црњански жели да буде увек са друге стране.“, стр. 302), фатализам и повиновање судбини, али и сличности у карактеру и поетици између Лазе Костића и Милоша Црњанског („Бити сам и бити против свих – оно је што приближава Костића Црњанском.“, стр. 303), дотле се као својства осталих Ненинових студија о Црњанском могу издвојити: полемичност и тежња за исправљањем грешака. За разлику од текста „О тону једне полемике и о још понечем“, у којем Миливој Ненин открива „позадину“ (мотиве, узроке настанка) полемике коју су Милош Црњански и Милан Богдановић водили 1932. године, тј. за разлику од писања о конкретној полемици, текст „У тражењу прве реченице или увод у Црњанског“ конципиран је као иманентна полемика са начином на који је „јавна свест“ вредновала књижевно дело Милоша Црњанског, као што је присутна и жеља за исправком непрецизности из увода *Књије о Црњанском* Мила Ломпара (при чему Миливој Ненин отворено проговара и о властитом превиду – наиме, грешку коју је Миливој Ненин уочио у тексту Мила Ломпара, Ломпар је већ исправио). Коначно, у тексту „Поглед с брега или једна сувишна расправа“ Миливој Ненин ће уочити непрецизност/штампарску погрешку у завршетку *Друје књије Сеоба* Милоша Црњанског (где се међу местима Шајкашке, као што су Вилово, Гардиновци, Мошорин, Надаљ и Тител нашао Илок уместо Лока) и зналачки (уз консултовање монографије *Нова Србија и Славеносрбија* Мите Костића, али и текста „Село на три реке“ Илије Туцића) уочену грешку ће исправити, разоткривши, наново, две своје велике теме – а то су Милош Црњански и Шајкашка – али остајући, ипак, у оквирима поетике и погледа на свет Милоша Црњанског, тј. у оквирима пишевог поверења у судбинску предодређеност збивања у људском животу „Црњански открива да му је отац из политичких разлога премештен из Титела. Дакле, да отац Милоша Црњанског није прикупљао претплату за социјалистички лист *Сиражу*, не би га протерали у Чонград, и Црњански би се родио у...“ (стр. 329).

Полемичност и потреба за вршењем исправки уочљива је у изузетно занимљивом, дијалогском устројеном слоју књиге *Сви моји банајски њисци* Миливоја Ненина – у фуснотама и кратким, језгровитим, духовитим коментарима исписаним у заградама. Тако ће Миливој Ненин приметити (у студији „Дубока збиља огромне тишине“) да је на песму „Бог тихи“ Милете Јакшића први скренуо пажњу Вељко Петровић, који, у једном тексту, цитира ову песму у целости, док Славко Леовац, задр-

жавши се на истој песми и доневши је целу уопште не помиње Вељка Петровића „(Макар оно: ето, ту песму је уочио и Вељко Петровић).“ (стр. 147). Ненин ће, исто тако, израчунати да *Лирика Ишаке* има седамдесет и осам песама и, не доносећи суд о Јовану Деретићу, само ће исписати у загради „(Јован Деретић ће у својој *Историји српске књижевности* поменути 'педесетак песама'.)“ (стр. 307), као што ће, у приказу *Сабраних ђесама* Милана Ђурчина, указати на то да приређивач књиге, Васа Павковић, који у „Коментару“ истиче Ђурчинову улогу у промени „традиционалних, романтичарских схватања о смислу поезије и улози песника“, као најуспелије бира оне песме у којима Ђурчин остаје у оквиру традиционалног, додавши „Богдан Поповић се, по нама, указује као модернији дух!“ (стр. 345). Поред духовите (али и опоре) опаске о „колонијализму Запада“ који је присутан у начину рецензирања српских научних пројеката „...па ваљда је природно да странци боље од нас познају дело Илије Ивачковића, Светислава Стефановића, Милете Јакшића, Милана Савића, Данице Марковић.“ (стр. 297–298), из текста „У тражењу прве реченице или увод у Црњанског“, приметна је и опорост (али и објективност, овога пута без духовитости, која би била излишна) у фусноти текста „Савић Милан и Костић Лаза“, у којој Миливој Ненин примећује да Младен Лесковац није читао монографију Милана Савића о Лази Костићу „Мени се чини да је Лесковац био одвећ 'лежеран' према ономе што му је било надихват руке! И да је то остављао за 'касније' – по чему је непоновљив у српској култури. (Мислим на то 'касније' и на недовршене послове!)“ (стр. 106). Поред инсистирања на поштењу у научном раду (приметном у замерци коју је поводом Вељка Петровића Миливој Ненин упутио Славку Леовцу), у књижевноисторијском приступу Миливоја Ненина може се запазити страст за исправљањем грешака, али и отворени говор о пропустима, како туђим (Миливој Ненин неколико пута ће указати на неадекватност и лош начин приређивања прве књиге *Изабраних дела* Тодора Манојловића – у овој књизи нису се нашле поједине Манојловићеве песме објављене у крфском *Забавнику*, стр. 238. и „Узгред, од пет књига *Изабраних дела* Тодора Манојловића једина књига без елементарних података (на пример, где је шта објављено) јесте прва књига, коју је приредио Драшко Ређеп.“, стр. 235), тако и својим (Миливој Ненин отворено говори о писму Милутина Јакшића које су приређивачи *Сугара Милете Јакшића* приписали Милети Јакшићу „Његово писмо Васи Стајићу, потписано са 'М. Јакшић', у Каталогу РОМС (инв. бр. 8.062) приписано је Милети Јакшићу. Отуда смо, Зорица Хацић и ја, грешку пренели у књигу *Сугари Милете Јакшића*, Нови Сад, 2005. А сада је, коначно, исправљамо.“, стр. 211–212). У складу са тим, није згорег указати на грешку у куцању која се поткрала Миливоју Ненину – када помиње дописницу Јована Скерлића написану 28. септембра 1923. године (стр. 72), јасно је да је година смрти Јована Скерлића (1914. година) више него позната чињеница чак и за критичаре са мањим увидом у опус Јована Скерлића, а камоли за ау-

тора подробне, изванредне и вишеструко корисне студије „Јован Скерлић и Тихомир Остојић“. Дакле, као што је, приказујући књигу *Млади Црњански* (2004) Недељка Јешића, Миливој Ненин издвојио фусноте, у којима овај аутор исправља материјалне грешке, а неретко износи и кључне аргументе (стр. 396), за фусноте Миливоја Ненина може се такође приметити да је њихова функција често управо исправљање материјалних грешака или изношење аргумената против несавесности приређивача или немарности књижевних историчара. Критички интониран коментар Миливој Ненин исписаће приликом разматрања стила Милана Савића: након што је навео одлике Савићевог стила које Душан Иванић види као негативне и застареле: „колоквијалност, фамилијаризме и натегнуту духовитост“, Миливој Ненин додаје „(Размишљам о критици која је супротна Савићевој. Отишла је у свој 'научни' колоквијализам; бежећи од фамилијарности побегла је од читаоца; а бежећи од натегнуте духовитости отишла је у стармалу озбиљност)“ (стр. 128). За стил Миливоја Ненина карактеристична је удаљеност од стармале озбиљности, отвореност према читаоцу (Ненин уме да заинтригира читаоца и да га „увуче“ у праћење фабуларне нити књижевноисторијске нарације), истинска (а не натегнута) духовитост, али увек и једна врста суптилности, одмерености и усклађености са предметом проучавања.

Објављена у едицији „Банат“ Банатског културног центра, књига *Сви моји банатски њисци: њриказе и њрикази* Миливоја Ненина резултат је три деценије дуге посвећености Банату, посвећености која је уочљива како у есејима, студијама и чланцима Миливоја Ненина у којима аутор настоји да реафирмише стваралаштво скрајнутих банатских писаца, књижевних историчара и књижевних критичара, тако и у приказима, у којима се Ненин открива као неуморни оцењивач приређених издања и ауторских монографија банатских књижевника, при чему се у свим текстовима Миливоја Ненина могу издвојити, као кључна обележја – јасни аксиолошки параметри – поред афирмативних ставова о књижевном раду појединих банатских писаца, Миливој Ненин аргументовано ће изнети и негативни вредносни суд, тј. отворено ће изрећи шта се не може сматрати књижевнокритичком („Сумрак критике или књижевна критика Јована Поповића између два рата“), односно књижевном („О лирици меког, нежног, штимунга и још понечем“) чињеницом. За крај, као најважнију одлику књижевноисторијског „писма“ Миливоја Ненина, заступљеног како у књизи *Сви моји банатски њисци: њриказе и њрикази*, тако и у осталим Нениновим монографијама, потребно је издвојити чињеницу да Миливој Ненин књижевну историју пише готово по „упутству“ Јована Скерлића, који је сматрао (што сазнајемо из студије „Јован Скерлић и Тихомир Остојић“) да књижевну историју треба писати... 'са више књижевних претензија, живље, занимљивије, читкије'“ (стр. 53).

Примљен: 5. априла 2017.

Прихваћен за штампу априла 2017.